

แนวทางการพัฒนาด้านชายแดนสะเดา Development Approach Sadoa Border

สุระพรรณ จุลสุวรรณ^{1*}
Surapan Junsuwan^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาความสำคัญและบทบาทของด่านชายแดนสะเดา (2) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT) ด่านชายแดนสะเดาเพื่อเข้าสู่ระบบ National Single Window (NSW) และ (3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาด่านชายแดนสะเดาสำหรับรองรับการเป็นประตูอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หน่วยวิเคราะห์คือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับด่านชายแดนสะเดา เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่มีความรู้และรับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการของด่านชายแดนสะเดา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า (1) ด่านชายแดนสะเดามีความสำคัญทางเศรษฐกิจการค้าชายแดนเป็นอย่างมาก (2) ด่านชายแดนสะเดามีศักยภาพและความพร้อมในการให้บริการในระบบ NSW และ (3) แนวทางในการพัฒนาด่านชายแดนสะเดาประกอบด้วย แนวทางด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการให้บริการ การพัฒนาชุมชนและพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณด่าน และการพัฒนาโครงข่ายการขนส่งและระบบโลจิสติกส์
คำสำคัญ: การพัฒนาด่าน, ด่านชายแดนสะเดา

Abstract

The objectives of this study were (1) to study the important roles of Sadao border; (2) to conduct a SWOT analysis of Sadao border for NSW system; and (3) to provide guidelines for the development of Sadao border's NSW. This research approach was qualitative research, using in-depth interviews as the main method to collect data from key informants who involved with the NSW of Sadao border.

The findings showed that: (1) Sadao border plays a crucial part in the North-South Economic Corridor. (2) The SWOT analysis revealed that it had the potential to NSW; and (3) the study proposed four strategies for the development of cross-border support for NSW. Firstly, developing NSW integrated with networking and international cooperation. Secondly, developing infrastructure and providing adequate standard facilities. Thirdly, improving legal procedures to facilitate the implementation and keeping it up to date with the changes. Lastly, developing management systems to keep pace with the changes.

Keyword: Sadao border, development of Sadao border

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจําโปรแกรมวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

* Corresponding author, E-mail: surapan.ju@skru.ac.th

บทนำ

ภายใต้แผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan on ASEAN Connectivity : MPAC) ครอบคลุม 3 มิติ คือ การเชื่อมโยงทางกายภาพทั้งทางบก ทางทะเล ทางอากาศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ การเชื่อมโยงองค์กร โดยการกำหนดกฎระเบียบเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า บริการ และการลงทุน รวมถึง พิธีการข้ามพรมแดนต่างๆ และการเชื่อมโยงประชาชน เพื่อให้มีการท่องเที่ยว การศึกษา และการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมระหว่างกัน เป็นโอกาสพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้มีบทบาทเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

ภาคใต้ของประเทศไทยมีแนวเขตแดนตอนใต้ติดอยู่กับประเทศมาเลเซีย มีด่านชายแดน 9 ด่าน ประกอบด้วย (1) ด่านตำมะลัง (2) ด่านวังประจัน (3) ด่านปาดัง เบซาร์ (4) ด่านสะเดา (5) ด่านบ้านประกอบ (6) ด่านเบตง (7) ด่านบูเก๊ะตา (8) ด่านสุโหงโกลก และ (9) ด่านตากใบ มีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย โดยเป็นจุดส่งออกสินค้าสำคัญของประเทศและการค้าชายแดนของภาคใต้ โดยปี 2556 การค้าผ่านด่านชายแดนภาคใต้มีมูลค่า 501,222 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62 ของมูลค่าการค้าชายแดนทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่มีการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านชายแดนสะเดาและด่านปาดังเบซาร์ในจังหวัดสงขลา (กรมศุลกากร, 2556) มีปริมาณการเดินทางเข้า-ออกของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากถึงปีละประมาณ 180,000 คน จากข้อมูลการค้าข้ามต้น ด่านสะเดาและด่านปาดังเบซาร์จังหวัดสงขลา จึงเป็นด่านที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการเป็นประตูขนส่งสินค้าเชื่อมโยงท่าเรือปีนัง ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์ และมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทยิ่งขึ้นอีกมากจากการได้รับการกำหนดเป็นพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสะเดา – บุ๊กิตกา ยูฮิตัม ตามแนวเขตพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic Corridor) สงขลา-สะเดา-ปีนัง ภายใต้กรอบแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle : IMT-GT) ที่จะดึงดูดให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่จังหวัดสงขลาอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการให้บริการบริเวณด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย ยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการที่ต้องได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณช่องทางเข้า – ออกบริเวณด่าน การตรวจปล่อยสินค้า การเดินทางผ่านเข้า – ออก ของคนและยานพาหนะ ตลอดจน การเฝ้าระวังป้องกันปัญหาที่เกี่ยวกับความมั่นคงทั้งปัญหาอาชญากรรม สิ้นค้าผิดกฎหมาย ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น ซึ่งจะต้องดำเนินการวางแผนการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกันและยกระดับการพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล เพื่อให้เป็นที่ยอมรับร่วมกัน สามารถเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่เพื่อรองรับการเจริญเติบโตในระยะต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและภายใต้กรอบ ASEAN (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2556)

ด้วยเหตุผลและสถานการณ์ข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาด่านชายแดนไทย – มาเลเซีย โดยจะนำร่องในพื้นที่ด่านชายแดนสะเดาซึ่งเป็นด่านชายแดนที่สำคัญที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุดของประเทศ และมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าออกเป็นจำนวนมาก โดยจะศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และโอกาสในการเข้าสู่ระบบ National Single Window (NSW) และกำหนดแนวทางการพัฒนาด่านชายแดนสะเดาให้มีศักยภาพในการเข้าสู่ระบบ NSW เพื่อรองรับการเปิดประเทศที่เชื่อมโยงกับอาเซียนและเป็นประตู (Gate Way) ในการเปิดรับนานาชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญและบทบาทของด่านชายแดนสะเดา
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT) ด่านชายแดนสะเดาในเข้าสู่ระบบ National Single Window (NSW)
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาด่านชายแดนสะเดาสำหรับรองรับการเป็นประตูสู่อาเซียน

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ (1) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญจำเป็น หลักการ รูปแบบ และวิธีการของการค้าระหว่างประเทศ (2) ยุทธศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ด้านการค้าของประเทศไทยทั้งในระดับประเทศและระดับหน่วยงานเพื่อให้ทราบถึงแนวทางและเป้าหมายในการดำเนินการด้านต่างประเทศของประเทศไทย (3) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นการศึกษาถึงเป้าหมาย กระบวนการ และบทบาทของด้านศุลกากรต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (4) มาตรการด้านศุลกากร เป็นการศึกษานโยบาย/มาตรการต่าง ๆ ด้านศุลกากรที่นำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนให้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้ทราบถึงความสำคัญของด้านศุลกากรและแนวทางในการดำเนินการของด้านศุลกากร (5) ระบบ NSW เป็นการศึกษาถึงความเป็นมาของระบบ การดำเนินการของระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประโยชน์ของระบบที่เอื้อต่อประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (6) การวิเคราะห์ SWOT และ ยุทธศาสตร์การพัฒนา เป็นทบทวนแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา ทำให้ทราบถึงวิธีการในการจัดทำยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาด้านสะเดา

งานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับด้านศุลกากรในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ศิรินันท์ กังวานกัมปนาท (2556) ศึกษาเรื่องการรับรู้ของพนักงานศุลกากรเกี่ยวกับระบบ NSW หทัยภรณ์ อินต๋า (2554) ศึกษาปัญหาและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการนำระบบศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์มาใช้งานด้านการเงินและบัญชีของด้านศุลกากร เกรียงศักดิ์ สุวรรณทรัพย์ (2554) ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อระบบพิธีการศุลกากร อิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสาร (e-Customs) เจริญชัย ค่ายอด (2553) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการส่งเสริมการค้าชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สุนีย์รัตน์ กิตติกาญจนรักษ์ (2553) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสารมาใช้ในการผ่านพิธีการนำเข้า ธนู อาทร (2553) ศึกษาศักยภาพการใช้ระบบการผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Customs) ที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศของด้านศุลกากร กชกร ว่องมงคลเดช (2552) ทำการวิเคราะห์การบริหารจัดการด้วยระบบศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์ของกรมศุลกากร พะเยา ชลานุเคราะห์ (2550) ศึกษาเรื่อง ระบบพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสารเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมโลจิสติกส์ อิตารวรรณ คุ่มเนตร (2550) ศึกษาการเตรียมความพร้อมและทัศนคติของผู้ประกอบการส่งออกสินค้า, บริษัทผู้รับจัดการขนส่งสินค้า / ตัวแทนออกของ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ศุลกากร เขตอุตสาหกรรมส่งออก นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง ต่อระบบการผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสาร ดวงฤดี เสือสิงห์ (2548) ทำการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการพิธีการศุลกากรในการให้บริการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศ ณ ด้านศุลกากรป่าดงเบขาร์ อำเภอสะเดา จากการทบทวนงานวิจัยข้างต้นทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการ การ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาด้านศุลกากร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบและเป็นข้อมูลในการเสนอแนวทางในการพัฒนาด้านแดนสะเดาต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ หน่วยวิเคราะห์ของผู้วิจัยคือบุคคลหรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านชายแดนสะเดา เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่มีความรู้/รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการของพิธีการศุลกากร ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลได้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้แนวคิดการจัดทำยุทธศาสตร์เป็นเครื่องมือในการเสนอแนวทางในการพัฒนา สามารถสรุปเชื่อมโยงกระบวนการวิจัยระหว่างวัตถุประสงค์ แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตาราง 1

ตาราง 1 วิธีการดำเนินการวิจัย จำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	คำถามการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
1 เพื่อศึกษา ความสำคัญและ บทบาทของด้าน ชายแดนสะเดา	1. ด้านชายแดนสะเดามี ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ของประเทศไทยอย่างไร	- กรมการค้าระหว่างประเทศ - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - ด้านชายแดนสะเดา - สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ข้อมูลทุติยภูมิ	- สถิติพรรณนา - วิเคราะห์เนื้อหา - วิเคราะห์เอกสาร
	2. ด้านชายแดนสะเดามี บทบาททางเศรษฐกิจ อย่างไร	- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ - ด้านชายแดนสะเดา	ข้อมูลทุติยภูมิ	- วิเคราะห์เนื้อหา - วิเคราะห์เอกสาร
2 เพื่อศึกษา ศักยภาพและ ความพร้อมของ ด้านชายแดน สะเดาเพื่อเข้าสู่ ระบบ NSW	1. ระบบ NSW ของด้าน เป็นอย่างไร	- กรมศุลกากร	ข้อมูลทุติยภูมิ	- วิเคราะห์เนื้อหา - วิเคราะห์เอกสาร
	2. ด้านชายแดนสะเดามี ศักยภาพและความ พร้อมสำหรับรองรับ ระบบ NSW หรือไม่ ระดับใด	- เจ้าหน้าที่ด้านชายแดนสะเดา - ผู้บริหารด่านสะเดา - ผู้ให้บริการด่านสะเดา (นักท่องเที่ยว, แรงงาน, นักธุรกิจ, คนขับรถ, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ฯลฯ)	สัมภาษณ์เชิงลึก	- วิเคราะห์เชิง เปรียบเทียบ - วิเคราะห์เนื้อหา
3 เพื่อเสนอ แนวทางในการ พัฒนาศักยภาพ ของด้านชาย แดนสำหรับ รองรับการเป็น ประตูสู่อาเซียน	3. ด้านชายแดนสะเดามีจุด แข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการเข้า สู่ระบบ NSW อย่างไร	- เจ้าหน้าที่ด้านชายแดนสะเดา - ผู้บริหารด่านสะเดา - ผู้ให้บริการด่านสะเดา (นักท่องเที่ยว, แรงงาน, นักธุรกิจ ฯลฯ)	สัมภาษณ์เชิงลึก	- วิเคราะห์ SWOT
	1. กลยุทธ์ในการพัฒนา ด้านชายแดนสะเดาเป็น อย่างไร	- ผู้วิจัย - เจ้าหน้าที่ด้านชายแดนสะเดา		- TOWS metric
	1. หน่วยงานใดเป็น ผู้รับผิดชอบในการ พัฒนาด้านชายแดน สะเดา และรับผิดชอบ อย่างไร	- เจ้าหน้าที่ด้านชายแดนสะเดา		- วิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยนำเสนอตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

(1) ความสำคัญและบทบาทของด้านชายแดนสะเดา

ชายแดนไทย-มาเลเซียเป็นเขตที่มีความสำคัญทั้งทางด้านการเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในด้านเศรษฐกิจ การค้าชายแดนไทย-มาเลเซียมีมูลค่าสูงสุดเมื่อเทียบระหว่างการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอื่น คิดเป็นร้อยละ 59.51 ของมูลค่าการค้าผ่านชายแดนทั้งหมดของประเทศ โดยในปี 2556 มีมูลค่าการค้าสูงถึง 501,333.78 ล้านบาท แยกเป็นมูลค่าจากการส่งออก 287,983.79 ล้านบาท และมูลค่าการค้าจากการนำเข้า 213,349.99 ล้านบาท นอกจากนี้ยังเป็นชายแดนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวผ่านด่านสูงถึง 6.8 ล้านคนและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามอัตราการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยว (สำนักความร่วมมือการค้าและการลงทุน, กรมการค้าระหว่างประเทศ. 2557)

ด้านชายแดนสะเดาเป็นด่านศุลกากรทางบก ตั้งอยู่ในตำบลสำนักขาม อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา อยู่ติดเขตแดนไทย – มาเลเซีย ตรงข้ามกับด่านบูกิตกาอูอิตัม รัฐเคดาห์ สหพันธรัฐมาเลเซีย เปิดดำเนินการมายาวนานร่วม 100 ปี โดยในอดีตเป็นด่านเก็บภาษี สังกัดกรมสรรพากร รับผิดชอบในเขตควบคุมศุลกากรพื้นที่อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เป็นด่านศุลกากรทางบกที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้และของประเทศไทย มีปริมาณการขนส่งสินค้า

และนักท่องเที่ยวผ่านด่านมากที่สุด โดยในปี 2557 มูลค่าการค้าชายแดนไทย – มาเลเซียรวม 380,182 ล้านบาท เป็นมูลค่าการค้าผ่านด่านสะเดา 262,314 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 69 ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย – มาเลเซียทั้งหมด เป็นมูลค่าการส่งออก 114,801 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 55.61 ของมูลค่าการส่งออกของด่านชายแดนไทย – มาเลเซียทั้งหมด และมูลค่าการนำเข้า 147,513 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 84.90 ของมูลค่าการนำเข้าของด่านชายแดนไทย – มาเลเซียทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาซึ่งมีมูลค่าการค้าอยู่ที่ 241,750 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 8.51

ด่านชายแดนสะเดามีบทบาทสำคัญในการเป็นจุดเชื่อมโยงที่จะสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่เมืองชายแดนและพื้นที่ตอนในของภาคใต้และของประเทศและเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าโดยรถบรรทุกและการเดินทางทางรถยนต์ของนักท่องเที่ยวระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างกับพื้นที่เศรษฐกิจภาคเหนือของมาเลเซีย (Northern Corridor Economic Region: NCER) ได้แก่ ปะลิส เคตะห์ เประ และปีนัง รวมทั้งให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาของ IMT-GT และในอนาคตหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะมีการเชื่อมโยงของระบบการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ ตลอดจนการค้า การลงทุนของพื้นที่ระหว่างประเทศสมาชิกเข้าด้วยกัน จะทำให้ด่านชายแดนสะเดามีบทบาททางเศรษฐกิจการค้าชายแดนสูงสุดของประเทศมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น

ด่านชายแดนสะเดามีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้ (1) ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิบัติพิธีการศุลกากร การจัดเก็บภาษีอากรและรายได้อื่นสำหรับสินค้านำเข้าและส่งออก และของติดตัวผู้โดยสาร การคืนอากร (2) ดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ด้านคลังสินค้าทัณฑ์บน และเขตปลอดอากรตามกฎหมายว่าด้วยศุลกากร เขตประกอบการเสรี (3) สืบสวนปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (4) ดำเนินการเกี่ยวกับคดีทางศุลกากร ของกลางและของตกค้าง (5) วิเคราะห์และประเมินความเสี่ยงในการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออก (6) ประสานงาน ให้ความร่วมมือ และให้คำปรึกษาแนะนำในการอำนวยความสะดวกด้านการค้าชายแดน และ (7) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

(2) ศักยภาพและความพร้อมของด่านชายแดนสะเดาเพื่อเข้าสู่ระบบ NSW

จากการศึกษาถึงศักยภาพของด่านชายแดนสะเดาพบว่าด่านชายแดนสะเดามีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการเข้าสู่ระบบ NSW ดังนี้

ด่านชายแดนสะเดาเป็นด่านที่มีความเป็นมาที่ยาวนาน บุคลากรมีประสบการณ์ เป็นด่านขนาดใหญ่ มีความสำคัญและบทบาททางเศรษฐกิจมากที่สุดในประเทศ มีการปรับตัวให้เข้ากับระบบการให้บริการแบบใหม่มาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยวในอนาคตเป็นปัจจัยที่เสริมให้ด่านชายแดนสะเดามีศักยภาพและความพร้อมในการเข้าสู่ระบบ NSW มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในด้านจุดอ่อนและอุปสรรค ดังนี้

ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และสาธารณูปโภค พบว่า ด่านชายแดนสะเดามีสภาพพื้นที่คับแคบ และแออัดรวมทั้งมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น เช่น อาคารให้บริการ ถนนภายในด่าน พื้นที่จอดรถ สถานที่ตรวจสอบสินค้า ที่พักรถผู้เดินทางผ่านด่าน รวมทั้ง เส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกับด่านชายแดนมีไม่เพียงพอและมีสภาพคับแคบ ทำให้ประสบปัญหาด้านการจราจรและขนส่ง ขาดการวางผังการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาชุมชนบริเวณด่านชายแดนและสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามเพื่อต้อนรับผู้มาเยือน

ด้านบริหารจัดการ พบว่า พื้นที่ด่านชายแดนส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน เช่น ระบบให้บริการไม่แยกการขนส่งสินค้าและการเดินทางผ่านด่าน อาคารสถานที่รองรับ ผู้เดินทางผ่านแดนไม่เพียงพอ เครื่องมือตรวจสอบสินค้าและบุคคลไม่ได้มาตรฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการให้บริการ ความไม่เป็นระเบียบของพื้นที่จอดรถบริเวณที่ทำการด่านศุลกากร ทำให้เกิดความลำบากต่อพนักงานขับรถในการนำรถเข้า/ออกที่จอด

ด้านการให้บริการ ประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการยังไม่ได้มาตรฐาน บริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ปัญหาความล่าช้าบริเวณด่านพรมแดนเนื่องจากช่องทางการให้บริการสำหรับรถบรรทุกสินค้ามีเพียง 1 ช่องทางเท่านั้น (กรกรณีย์ ชีวะตระกูลพงษ์, 2555) ยังไม่สามารถ

ขนส่งสินค้าข้ามแดน/ผ่านแดนไปประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ได้ เนื่องจากความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าผ่านแดน ความตกลงอาเซียนว่าด้วยการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าข้ามแดน และความตกลงอาเซียนว่าด้วยการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบยังไม่มีผลบังคับใช้ การเขียนใบเสร็จด้วยมือ ทำให้บริการล่าช้า ไม่เพียงพอต่อปริมาณรถ เกิดการจราจรติดขัด

ด่านชายแดนสะเตดเป็นหนึ่งในเป้าหมายการดำเนินการจัดตั้งระบบ NSW ของประเทศ โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง เป็นเจ้าภาพจัดตั้งตามความตกลงภายใต้ความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนสำหรับจัดตั้ง ASEAN Single Window ปัจจุบันระบบ NSW ของประเทศให้บริการเชื่อมโยงข้อมูลหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าและส่งออก ด่านชายแดนสะเตดมีความพร้อมในการให้บริการด้านต่าง ๆ ดังนี้ (1) เชื่อมโยงข้อมูลการนำเข้าและส่งออกกระหว่างด่านชายแดนสะเตดกับหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ประกอบการ เช่น ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ธนาคาร เป็นต้น (2) เชื่อมโยงข้อมูลใบอนุญาตและใบรับรองต่างๆ ระหว่าง 12 ส่วนราชการ (3) ให้บริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการให้บริการ NSW และ ASEAN Single Window รวมถึงกิจกรรมและความร่วมมือระหว่างประเทศ (4) บริการมาตรฐานข้อมูลของประเทศ (National Standard Data Set) สำหรับการเชื่อมโยงข้อมูลการนำเข้า การส่งออก และการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างประเทศอาเซียน และนอกภูมิภาคอาเซียน สอดคล้องตามมาตรฐานสากล (WCO Data Set, ASEAN DATA Set และ UN/CEFACT Core Component Library) (5) บริการยื่นคำขอและออกใบอนุญาตและใบรับรองสำหรับการนำเข้า และส่งออกผ่าน NSW Website เช่น กรมศุลกากร เป็นต้น

(3) แนวทางการพัฒนาด่านชายแดนสะเตด

จากการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของด่านชายแดนสะเตด ผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบเชิงนโยบายควรกำหนดแนวทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการของด่านชายแดนให้เป็นมาตรฐานสากล ตามแนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการให้บริการบริเวณด่านชายแดนให้เพียงพอและได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพการให้บริการ ควรดำเนินการ ดังนี้

1 พัฒนาศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เพื่อให้บริการผ่านแดนแบบครบวงจร

2 จัดหาที่ดินให้เพียงพอต่อการพัฒนาด่านในระดับมาตรฐานสากลรวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณจุดเชื่อมโยงชายแดนให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องต่อสภาพการใช้ประโยชน์ และมีความปลอดภัยต่อการใช้บริการ

3 จัดระเบียบกิจกรรมการใช้พื้นที่บริเวณด่านชายแดนให้เหมาะสมต่อการเป็นประตูเข้า-ออกของประเทศ ได้แก่ การปรับปรุงรั้วชายแดน การปรับแต่งสภาพภูมิทัศน์ เป็นต้น

4 พัฒนาบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิตและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอ

5 เปรียบเทียบมาตรฐานกับประเทศมาเลเซียเพื่อทำความเข้าใจความตกลงในการกำหนดจุดก่อสร้างด่านชายแดนสะเตดแห่งใหม่และดำเนินการวางแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งการจัดหาที่ดิน การพัฒนาเส้นทางถนน และการพัฒนากิจกรรมประกอบอื่นๆ เพื่อให้เป็นด่านพรมแดนที่ได้มาตรฐานสากล

ด้านการให้บริการ

พิธีการผ่านด่านควรพัฒนาให้ได้มาตรฐานสากล และมีบริการที่สะดวก รวดเร็ว ทุกด่านชายแดน ทั้งการเจรจากับมาเลเซียเพื่อแก้ไขปัญหา/อุปสรรคด้านการค้าการขนส่งระหว่างกัน การปรับปรุงกฎระเบียบ เครื่องมือ/อุปกรณ์และพัฒนาทักษะผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวกับการอนุญาต/การตรวจรับรองและการตรวจปล่อยสินค้า การตรวจคนเข้าเมือง การป้องกันอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น

ด้านชุมชนและพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณด่าน

ชุมชนชายแดนและพื้นที่เศรษฐกิจหลังด่านควรมีการพัฒนาให้มีความพร้อมรองรับการขยายตัวได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

1. พัฒนาชุมชนบริเวณด้านชายแดนให้เป็นชุมชนน่าอยู่ มีระบบสาธารณสุขภาคสาธารณสุขการที่เพียงพอ และมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีสภาพภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์และร่มรื่น เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวบริเวณชายแดน และการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศ

2. เร่งจัดทำและบังคับใช้ผังเมืองรวมและผังเฉพาะชุมชนเพื่อจัดระเบียบการใช้พื้นที่บริเวณ ด้านชายแดน ไทย-มาเลเซีย พื้นที่ชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจตอนใน

(1) ผลักดันการบังคับใช้ผังบริเวณชุมชนชายแดนที่จัดทำไว้แล้วเพื่อจัดระเบียบชุมชนชายแดนและเพื่อการคุ้มครองและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการพัฒนาบริการพื้นฐานรองรับให้สอดคล้องกับทิศทางการเติบโต

(2) จัดทำผังเมืองรวมและผังเฉพาะพื้นที่เพื่อกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้สอดคล้องกับโอกาสการพัฒนาใหม่ ๆ

3. พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพรองรับการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชายแดนเพื่อสร้างแหล่งลงทุนและแหล่งจ้างงานใหม่ ๆ ขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนสะเดา – บุคิตกาฮูอิตัม พัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมแห่งใหม่

ด้านโครงการขนส่งและระบบโลจิสติกส์

โครงการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ควรได้รับการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการใช้ประโยชน์ด้านชายแดนในการเสริมสร้างขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของพื้นที่ตอนในได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. พัฒนาโครงการขนส่งเชื่อมโยงระหว่างด้านชายแดนกับชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจตอนในให้สอดคล้องกับทิศทางการเจริญเติบโต โดยการขยายเขตทางถนนเชื่อมสู่ชายแดนบริเวณชุมชนด้านสะเดาเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนในปัจจุบันและก่อสร้างถนนสายใหม่เชื่อมอำเภอหาดใหญ่ – ด้านชายแดนสะเดาในระยะยาว

2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์สนับสนุนบทบาทด้านชายแดนที่เป็นประตูเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ โดย

(1) พัฒนาศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าที่ขนส่งด้วยตู้คอนเทนเนอร์ในพื้นที่อำเภอสะเดา หาดใหญ่ และบางกล่ำ

(2) พัฒนาอำเภอสะเดาเป็นศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าบริเวณคลองแ่งที่เป็นจุดตัดของระบบการคมนาคมขนส่งที่สำคัญ คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ถนนกาญจนวนิช และเส้นทางรถไฟหาดใหญ่ – ปาดังเบซาร์ เพื่อให้มีการเชื่อมโยงการขนส่งระหว่างเมืองตอนใน การขนส่งทางรางของด่านปาดังเบซาร์และการขนส่งทางบกโดยตู้คอนเทนเนอร์ของด่านชายแดนสะเดา

(3) พัฒนาพื้นที่สำหรับศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าในอำเภอนาทวีบริเวณจุดตัดของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 (แยกมาจากคลองแ่ง) กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 เชื่อมอำเภอจะนะเพื่อให้มีการเชื่อมโยงสนับสนุนบทบาทของด่านบ้านประกอบเป็นประตูการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศแห่งใหม่ และลดความแออัดของด่านชายแดนสะเดา

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

ด้านการพัฒนาพื้นที่ การออกแบบพื้นที่ควรต้องทำให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการใช้งาน ควรมีการจัดพื้นที่เพื่อรองรับรถที่จะมาเปิดตรวจให้เพียงพอ และไม่ใช้พื้นที่บนถนนสาธารณะในการดำเนินงาน การจัดจำนวนช่องทางจราจร จำนวนช่องจอดรถ ควรต้องทำการศึกษานานพหุที่จะเข้ามาใช้บริการ เพื่อให้พื้นที่มีอยู่สามารถรองรับปริมาณยานพาหนะที่เกิดขึ้นได้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรแยกพื้นที่บริเวณด้านพรมแดนสำหรับการท่องเที่ยว รถโดยสาร ออกจากพื้นที่ในการตรวจตราและขนส่งสินค้าสำหรับรถบรรทุก และควรแยกพื้นที่สำหรับกิจกรรมการขนส่งสินค้าออกนอกชุมชน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ผู้คนในเมือง อีกทั้งช่วยให้เกิดความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

ด้านการประสานงาน ควรสร้างระบบที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติงานตรวจสอบ ณ จุดเดียว (Single Stop Inspection: SSI) เป็นไปได้อย่างคล่องตัว และเพื่อช่วยในการตรวจตราสินค้าและลดกิจกรรมการทำงานที่ซ้ำซ้อน

ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ รัฐบาลอาจทำได้ด้วยการปรับแก้กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย และหากเป็นไปได้ ควรมีการเจรจากับประเทศเพื่อนบ้านให้สร้างระบบสถาบันที่อำนวยความสะดวกการค้าชายแดนให้มีความโปร่งใส ลดการคอร์รัปชัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ ด้านชายแดนสะเดา ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในการสนับสนุนทุนสำหรับการวิจัย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในการสนับสนุนด้านเวลาแก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้แต่งตำราและเอกสารที่เป็นส่วนสนับสนุนสำคัญให้การวิจัยครั้งนี้มีความน่าเชื่อถือ

เอกสารอ้างอิง

- กชกร ว่องมงคลเดชะ. (2552). การวิเคราะห์การบริหารจัดการด้วยระบบศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์ของกรมศุลกากร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรกรันย์ ชีวะตระกูลพงษ์. (2555). สิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้ากับการขนส่งสินค้าข้ามแดนและการค้าผ่านแดน. ในการประชุมเวที สกว. (TRF Forum) เรื่อง “ระบบโลจิสติกส์และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้ากับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ในวันพฤหัสบดีที่ 5 มกราคม 2555 เวลา 13.00 - 16.00 น. ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กรมศุลกากร. (2556). บทบาทของศุลกากรไทยกับการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. สืบค้นวันที่ 23 มีนาคม 2557, จาก <http://www.customs.go.th/wps/wcm/connect/Library>.
- เกรียงศักดิ์ สุวรรณทรัพย์. (2554). ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อระบบพิธีการศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสาร (e-Customs) ในการผ่านพิธีการศุลกากรของด่านศุลกากรหนองคาย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- เจริญชัย คำยอด. (2553). แนวทางการส่งเสริมการค้าชายแดนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดวงฤดี เสือสิงห์. (2548). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการพิธีการศุลกากรในการให้บริการส่งสินค้าออกไปต่างประเทศ ณ ด่านศุลกากรปางเบงชารี อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ธนู อาทร. (2553). ศักยภาพการใช้ระบบการผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-Customs) ที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศของด่านศุลกากร ในจังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ธิดาวรรณ คุ่มเนตร. (2550). การศึกษาความพร้อมของผู้ปฏิบัติการระบบผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสารสำหรับการส่งออก. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรินันท์ กังวานกัมปนาท. (2556). การรับรู้ของพนักงานศุลกากรเกี่ยวกับระบบ National Single Window กรณีศึกษา สำนักงานศุลกากรท่าเรือแหลมฉบัง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

- สาขาวิชาการจัดการการขนส่งและโลจิสติกส์ คณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักความร่วมมือการค้าและการลงทุน, กรมการค้าระหว่างประเทศ. (2557). สถิติการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนของประเทศไทย ปี 2553-2556. เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน. การประชุมประจำปี 2556 ของ สคช. วันจันทร์ที่ 16 กันยายน 2556, ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพค เมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร.
- สุนีย์รัตน์ กิตติกาญจนรักษ์.(2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสารมาใช้ในการผ่านพิธีการนำเข้า ณ สำนักงานศุลกากรท่าเรือกรุงเทพ จากเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานศุลกากรท่าเรือกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หทัยภรณ์ อินต๋า. (2554). ปัญหาและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการนำระบบศุลกากรอิเล็กทรอนิกส์มาใช้งานด้านการเงินและบัญชีของด่านศุลกากรในสังกัดสำนักงานศุลกากร. การค้นคว้าอิสระ บัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.